

УДК 351: 352.455

В. В. МОТРЕЧКО

**ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА
НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ:
НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА МІСТА СУМИ**

Проаналізовано нормативне й інституційне забезпечення впровадження державної молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях України. Визначено нові форми, що сприяють соціалізації молоді у суспільстві, надано відповідну статистичну інформацію щодо стажування молоді в органах місцевого самоврядування м. Суми.

Ключові слова: молодіжна політика, державне управління, соціалізація молоді, місцеві цільові програми, органи місцевого самоврядування, стажування молоді в органах місцевого самоврядування.

The study conducted a brief analysis of the normative and institutional support for implementation of government youth policy at the regional and local levels Ukraine. There are new forms that contribute to the socialization of young people into community. The relevant statistical information of the training of young people in Sumy City Council was provided.

Key words: Youth policy, public administration, socialization of young people, local targeted programs, local governments, training of youth in local government.

На сучасному етапі розвитку України, ускладненому впливом кризових явищ на суспільно-політичне життя, питання соціалізації молоді, яка стає ще більш соціально вразливою та незахищеною, набуває особливої актуальності. Ситуація в державі й суспільстві вимагає впровадження негайних заходів, спрямованих на подальше вдосконалення механізму реалізації державної молодіжної політики як в Україні, так на регіональному і місцевому рівнях.

Джерельну базу статті становлять офіційні видання, закони та інші нормативно-правові акти України, наукова література, зокрема праці В. Барабаша, В. Бульби, С. Бородіна, А. Васильєва, М. Головатого, О. Крюкова, Ю. Куца, М. Латиніна, В. Мамонової, В. Мартиненка, О. Мельнікова, М. Перепелиці, А. Шаповал та ін. Окремі аспекти державної молодіжної політики вивчали зарубіжні вчені П. Кваккестейн, К. Лазос, П. Лаурітцен, Ф. Мюллер, М. Харрісон, К. Хартман-Фріч, А. Цокаліс.

Метою статті є визначення напрямів удосконалення державної молодіжної політики України шляхом розробки рекомендацій щодо соціалізації молоді на регіональному та місцевому рівнях.

Молодіжна політика своїм корінням сягає глибини віків. Деякі автори вважають, що новітня історія розробки і вжиття конкретних заходів з боку держави, які регулювали умови досягнення молоддю “дорослого” статусу та порядок його визнання, сприяли її поступовому входженню у самостійне життя, починається у Великій Британії XVI ст. Іншим прикладом, що свідчить про намагання держави регулювати взаємовідносини з молодим поколінням, є історія законодавства Німеччини, зокрема поява в 1839 р. у Пруссії Регулятиву стосовно праці молодих робітників на фабриках [4].

Проте лише у 60 – 70 рр. XX ст. у більшості західних країн молодіжна політика почала виділятися у самостійний напрям діяльності держави. Це відбувалося під впливом економічної кризи, а також у складних умовах, що негативно вплинули на такі традиційні суспільні інститути соціалізації молодого покоління, як сім’я, школа, зайнятість.

Необхідність втручання держави у вирішення питань, пов’язаних із молоддю, призвела до формування наприкінці 80-х – початку 90-х рр. XX ст. комплексної державної молодіжної політики в багатьох країнах Заходу, що мала відповідну законодавчу базу та інституційне підґрунтя. Також були сформовані структурні підрозділи, які почали реалізовувати комплекс завдань державної молодіжної політики.

Безумовно, практичне здійснення державної молодіжної політики в конкретній державі зумовлюються багатьма складовими, зокрема політичною системою та відповідною соціальною політикою. Звідси визначають декілька основних моделей державної молодіжної політики:

– *неоконсервативна* (наприклад, у США, Італії), коли держава найперше надає соціальну допомогу тим категоріям і групам молоді, що її потребують. Для цієї моделі є характерним: турбота державних органів про соціально незахищені групи молоді; активне втручання держави у відносини суспільства й молоді; молодь виступає “споживачем послуг”, а не активним учасником процесу. Пріоритетними завданнями державної молодіжної політики за такої моделі є задоволення нагальних соціальних потреб молоді [3];

– *соціал-демократична* (у більшості європейських країн: Австрія, Німеччина, Португалія, Фінляндія, Швеція), де держава практично бере на себе відповідальність за розв’язання майже всіх проблем молоді в соціально-економічній, культурно-духовній сфері та у сфері молодіжного руху. Ця модель характеризується активною взаємодією держави з молодіжними організаціями, соціальними групами, представництвом молоді в державних структурах, що опікуються молодіжною проблематикою [3; 12].

Молодь є найактивнішою та наймобільнішою у соціальному плані групою населення будь-якої країни. Молодіжна політика виступає інструментом, що має забезпечити геополітичну онкурентоспроможність української держави, а також розвиток місцевих громад та суспільства, а молодь повинна стати дієвим суб’єктом процесів державного управління [1].

Основу молодіжної політики в Україні складають такі основні законодавчі та нормативно-правові акти, як: Декларація Верховної ради України “Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні” [8], Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” [11], постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2009 – 2015 роки” [9] та інші, метою яких є забезпечення гарантій реалізації молодіжної політики на регіональному рівні щодо створення сприятливих умов для життєвого самовизначення та самореалізації молодих громадян, їх професійної орієнтації та працевлаштування, забезпечення вторинної зайнятості молоді та підвищення її трудової і підприємницької діяльності, організація молодіжного дозвілля, розвиток молодіжних громадських організацій.

Отже, відповідно до норм вищезазначених законодавчих актів, *державна молодіжна політика України* – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України. Головними принципами державної молодіжної політики України є: повага до поглядів молоді та її переконань; надання права і залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні й реалізації політики та програм, що стосуються суспільства взагалі і молоді зокрема; правовий та соціальний захист молодих громадян, перш за все осіб, які не досягли 18 років, з метою створення необхідних стартових можливостей для їх повноцінного соціального становлення та розвитку; сприяння ініціативі та активності молоді в усіх сферах життєдіяльності суспільства [8].

Реалізація державного управління у сфері молодіжної політики здійснюється відповідним суб’єктом управління через систему державних органів по роботі з молоддю, соціальні служби та молодіжну інфраструктуру. На центральному рівні управління, таким суб’єктом виступає Міністерство молоді та спорту України – спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, якому підпорядкована розгалужена структура органів, що забезпечують реалізацію політики у виконавчих органах влади, органах місцевого самоврядування [5].

На регіональному й місцевому рівнях, питаннями молодіжної політики опікуються відповідні структурні підрозділи по роботі з молоддю місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування; соціальні служби для молоді (у т.ч. центри соціальних служб для дітей, сім’ї та молоді), які виробляють і ухвалюють рішення, забезпечують розробку та впровадження місцевих цільових програм, здійснюють координацію діяльності відповідних об’єктів управління.

Проте, реалізація української державної політики потребує вдосконалення та вирішення багатьох проблемних питань. Відповідно до

результатів вибіркового соціально-демографічного обстеження молоді “Молодь України 2010: спосіб життя та ціннісні орієнтації”, що проводилося в рамках проекту Фонду Народонаселення Організації Об’єднаних Націй (UNFPA) “Дослідження демографічних чинників соціальних змін”, який є частиною програми технічного співробітництва UNFPA з Урядом України на 2006 – 2011 рр. були отримані такі результати опитування (табл. 1).

Таблиця 1

Позитивні відповіді респондентів віком 15 – 34 років
залежно від місця їх проживання на запитання
“Як Ви оцінюєте діяльність органів влади
щодо вирішення проблем молоді у сфері?..”, % [6, с. 216]

<i>Сфери діяльності влади</i>	<i>Молодь обласних центрів</i>	<i>Молодь міст іншої категорії</i>	<i>Сільська молодь</i>
Фізична культура та спорт	26	28	38
Навчання	30	25	44
Дозвілля	21	18	30
Забезпечення культурних потреб	20	17	29
Профілактика правопорушень	15	18	30
Виховання	16	15	31
Охорона здоров’я	14	16	29
Праця	7	10	17
Забезпечення житлом	6	6	13
Матеріальна підтримка соціально незахищених груп молоді	14	14	23

Результати з вищенаведеного соціологічного дослідження, свідчать, що реалізація державної молодіжної політики в Україні має спрямовуватися на подолання соціальних потрясінь у суспільстві, бідності підростаючого покоління, створення реальних механізмів виховання молодого конкурентоздатного покоління, яке було б здатне обіймати управлінські посади в державі, приймати ефективні рішення, спрямовані на соціально-економічний розвиток країни [7].

Важливими завданнями державної молодіжної політики є створення дієвих механізмів щодо соціалізації молоді у сучасному суспільстві. При цьому, *під соціальним становленням молоді* розуміється – процес різнобічного включення молоді в життєдіяльність суспільства як системи, сприйняття її як елементу цієї системи [11].

Розглянемо, як впроваджується окремі аспекти державної молодіжної політики України на місцевому рівні на прикладі діяльності відділу у справах сім’ї, молоді та спорту Сумської міської ради, який забезпечує реалізацію власних та делегованих повноважень у цій сфері відповідно до рішення Сумської міської ради (далі – СМР) від 26.12.2012 р. № 2043-МР

Напрями реформування системи місцевого самоврядування в Україні

“Про Програму “Молодь міста Суми на 2013 – 2015 роки” [10]. Одним із важливіших завдань цієї Програми є створення дієвого механізму щодо зміцнення молодіжного кадрового потенціалу представницьких органів місцевого самоврядування шляхом підвищення фахового рівня молоді, яка навчається у ВНЗ I – IV рівній акредитації або працює. Стажування молоді в органах місцевого самоврядування дозволяє вирішувати одразу кілька завдань. Так, для органу місцевого самоврядування це можливість – виявити кандидатів для формування кадрового резерву та подальшого працевлаштування, а для молоді – отримання управлінського досвіду, розвиток лідерських якостей, підвищення професійного рівня. Інформація щодо проведення стажування молоді в структурних підрозділах виконавчого комітету Сумської міської ради та на її комунальних підприємствах в період 2004 – 2014 рр. наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Стажування молоді у виконавчому комітеті Сумської міської ради та на її комунальних підприємствах у 2004 – 2014 рр.

Рік	Кількість осіб, що проходили стажування				Тривалість стажування (днів)	Працевлаштовано осіб			Зараховано осіб до кадрового резерву СМР
	Усього	ВНЗ I-II р.а.	ВНЗ III-IV р.а.	Інші		Усього	СМР	Комунальні установи та заклади	
2004	38	-	38	-	30	-	-	-	
2005	39	-	29	10	34	2	2	-	7
2006	40	-	35	5	35	1	1	-	6
2007	40	-	30	10	35	3	3	-	7
2008	45	-	41	4	43	4	4	-	9
2009	50	-	45	5	32	2	1	1	10
2010	55	10	40	5	43	4	2	2	10
2011	56	10	45	1	44	4	2	2	11
2012	47	12	26	9	45	3	2	1	12
2013	50	10	33	7	60	4	3	1	16
2014	50	10	31	9	60	5	3	2	15
Разом	510	52	393	65	42 доби	32	23	9	103

У досліджуваній період у структурних підрозділах СМР та на комунальних підприємствах і установах м. Суми було організовано стажування 510 осіб; середня тривалість стажування – 42 доби; працевлаштовано – 32 особи або 6 %, від загальної чисельності молоді, яка стажувалась; 103 особи – зараховані до кадрового резерву СМР.

Багаторічна робота відділу у справах сім’ї, молоді та спорту СМР у напрямку проведення стажувань молоді в органах місцевого самоврядування та комунальних закладах, установах та підприємствах міста була покращена наступним чином. Починаючи з 2012 р. до програми стажувань молоді були

додучені громадські організації, у т.ч. й молодіжні для проведення тренінгів, семінарів, “круглих столів”, що надало можливості упровадження нових форм неформальної освіти та соціалізації молоді на місцевому рівні. Окрім цього, молодь залучалась до практичної діяльності органів виконавчої державної влади у вигляді відвідування лекцій “Про основи державного управління в Україні” та екскурсій до структурних підрозділів Сумської державної обласної адміністрації. Також, молодь брала участь у практичній роботі органів місцевого самоврядування регіонального та місцевого рівнів, а саме:

- відвідування сесії депутатів Сумської обласної ради;
- відвідування роботи постійних комісій та сесій СМР;
- засідань виконавчого комітету СМР;
- апаратних нарад при Сумському міському голові.

Більш детально інформацію про організаційно-управлінську схему взаємодії відділу у справах сім’ї, молоді та спорту Сумської міської ради з питань реалізації заходів державної молодіжної політики в м. Суми наведено на рисунку.

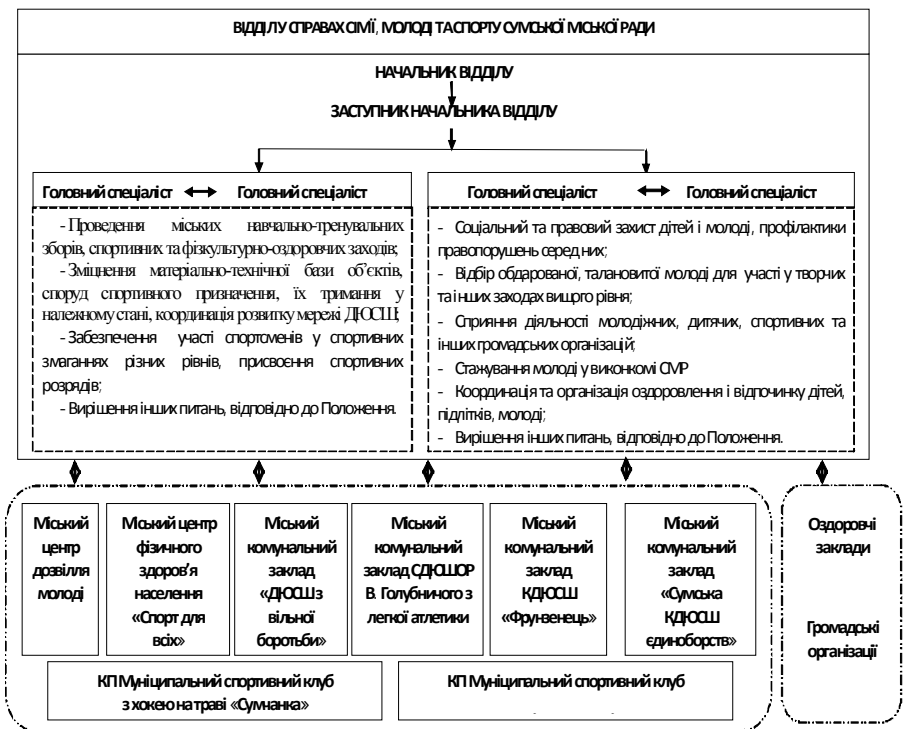

Рисунок. Організаційно-управлінська схема взаємодії відділу у справах сім’ї, молоді та спорту Сумської міської ради з питань реалізації заходів державної молодіжної політики в м. Суми

Наведені вище окремі приклади результатів практичної діяльності відділу у справах сім'ї, молоді та спорту СМР з питань реалізації заходів державної молодіжної політики та особливості його організаційно-управлінської взаємодії у м. Суми можуть тільки частково висвітлювати деякі питання, що характерні для цієї сфери суспільних відносин на місцевому рівні. Але, кожний управлінський досвід є унікальним, тому окремі органи місцевого самоврядування або місцеві державні адміністрації, можуть використовувати наведена вище інформацію для вирішення питань удосконалення роботи у відповідних структурних підрозділах інших регіонів і міст України.

Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити такі висновки.

На нашу думку, в Україні створено необхідні передумови та сформовано основні засади щодо формування та впровадження державної молодіжної політики. Молодіжна політика має розгалужене законодавство, яке гарантує право молоді займати важливе місце в суспільстві. Проте нормативно-правове забезпечення практично є несистематизованим, що ускладнює його застосування. Існує потреба оптимізації механізмів реалізації цих законодавчих гарантій у молодіжній сфері відповідно до вимог сьогодення.

Найявне нормативно-правове та інституціональне забезпечення, потребує удосконалення, про що свідчать результати соціологічних опитувань, які демонструють низький рівень задоволеності молоді України результатами державного управління у цій галузі суспільних відносин.

Окрім удосконалення молодіжної політики на центральному рівні управління, необхідно проводити відповідну роботу із удосконалення організаційного, функціонального забезпечення діяльності відповідних структурних підрозділів на регіональному та місцевому рівнях.

Залучення молоді до проходження професійного стажування в органах місцевої влади дозволяє більш ефективно впроваджувати демократичні перетворення на місцях. Такі стажування надають молоді необхідних професійних знань та навичок, дозволяють органам місцевої влади формувати кадрові резерви та більш ефективно вирішувати кадрові питання.

До напрямів подальшого дослідження формування регіональної молодіжної політики можна запропонувати такі заходи: залучення молоді до проведення парламентських слухань, роботи координаційних рад, профільних комісій з питань вирішення основних молодіжних проблем на всіх рівнях виконавчої влади України, а також до роботи органів місцевого самоврядування. Також, необхідно удосконалювати механізми формування та реалізації державної молодіжної політики, через розробку й впровадження цільових молодіжних програм, що відповідають як вимогам і інтересам самої молоді, так і завданням суспільства.

Література:

1. *Бессараб В.* Молодь на державній службі / В. Бессараб // Вісник державної служби України. – 2006. – № 4. – С. 29–36.
2. *Бородін Є. І.* Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991 – 2004 рр.) : [моногр.] / Є. І. Бородін. – Дніпропетр. : Герда, 2006. – 472 с.
3. *Васильєв А. О.* Еволюція нормативно-правової бази державної молодіжної політики незалежної України / А. О. Васильєв // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Magіstr”, 2011. – Вип. 2. – С. 47–58.
4. *Ковалева А. І.* Социология молодежи : теоретические вопросы // А. Ковалева, В. Луков. – М. : Социум, 1999. – С. 303–304.
5. Міністерство молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dmsu.gov.ua/index/ua>.
6. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с.
7. *Мотречко В. В.* Проблеми формування і реалізації державної молодіжної політики на місцевому рівні / В. В. Мотречко // Актуальні проблеми публічного управління в Україні : матеріали “круглого столу”, м. Суми, 12 червня 2014 р. / за ред. О. Ю. Крюкова. – Суми : Видавець ФОП Панасенко, 2014. – С. 100–104.
8. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні [Електронний ресурс] : Декларація Верховної Ради України № 2859-ХІІ від 15.12.1992 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>.
9. Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2009 – 2015 роки [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 р. № 41. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>.
10. Про Програму “Молодь міста Суми на 2013 – 2015 роки” [Електронний ресурс] : рішенням Сумської міської ради від 26.12.2012 р. № 2043-МР. – Режим доступу : <http://www.meria.sumy.ua>.
11. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2998-12/print1386183396904672>.
12. Управлінські аспекти соціальної роботи : курс лекцій / М. Ф. Головатий (кер. авт. кол.), М. П. Лукашевич, Г. А. Дмитренко та ін. – К. : МАУП, 2004. – 368 с.

Надійшла до редколегії 17.10.2014 р.